

**BOSNA I HERCEGOVINA
I KANDIDATSKI STATUS:
koliko smo bliže Evropskoj uniji?**

**Kroz perspektivu
rodne ravnopravnosti**

UVOD

U decembru 2022. godine Bosna i Hercegovina (BiH) je dobila status zemlje kandidata za punopravno članstvo u Evropskoj uniji (EU). U oktobru iste godine održani su opći izbori na osnovu kojih je formirana nova vlast na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou. Vladajuća koalicija koja je uspostavljena za državni nivo vlasti obećala je saradnju, usvajanje potrebnih zakona, te ubrzani napredak na evropskom putu.

Međutim, još uvijek nema značajnijeg pomaka u ispunjavanju uslova i približavanju Evropskoj Uniji (EU). To u najvećoj mjeri potvrđuje i posljednji Izvještaj o statusu BiH (Izvještaj)¹ iz novembra 2023. godine. Evropska komisija (EK) u Izvještaju zaključuje da nije postignut potrebnii napredak u ključnim oblastima. Nema pomaka u ispunjavanju 14 ključnih prioriteta, naprotiv, zakonodavne aktivnosti u Republici Srpskoj (RS) koje su se odvijale tokom 2023 godine udaljile su BiH od evropskog puta.

DJELOVANJE ŽENSKE ZAGOVARAČKE GRUPE KROZ KOMENTARE I PREPORUKE ZA IZRADU IZVJEŠTAJA

Mreža organizacija civilnog društva „Ženska zagovaračka grupa“² koju čini 18 organizacija iz cijele BiH već nekoliko godina kontinuirano prati proces evropskih integracija jačajući glas civilnog društva i zagovarajući integrisanje ženskih stavova i perspektiva u ove procese. To uključuje izradu komentara na Izvještaj EK o napretku BiH na evropskom putu, zagovaranje i djelovanje na usklađivanju domaćeg zakonodavstva sa evropskim, razgovore o reformskim procesima BiH na evropskom putu i konačno zagovaranje u Briselu pred EU institucijama za uključivanje preporuka Ženske zagovaračke grupe u Izvještaj.

U komentarima i preporukama „Ženske zagovaračke grupe“ koji su dostavljeni u procesu izrade Izvještaja za 2023 godinu, ukazano je na više ključnih problema među kojima se naročito ističe da nije postignut nikakav napredak po pitanju usvajanja cjelodržavne strategije o ljudskim pravima i borbi protiv diskriminacije uključujući zaštitu manjina; da propisi o rodnoj ravnopravnosti nisu usklađeni u cijeloj zemlji i ne provode se efikasno, kao ni da relevantni zakoni koji se odnose na zaštitu od nasilju nad ženama i u porodici nisu usklađeni sa Istanbulskom konvencijom, te da je potrebno uskladiti i sistem zdravstvene zaštite te osigurati da žene, uključujući marginalizovane grupe žena imaju pravo na ravnopravan pristup zdravstvenom osiguranju i uslugama. Istaknuto je da je zaštita ljudskih prava i dalje neodgovarajuća i neujednačena širom zemlje.

¹ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_691%20Bosnia%20and%20Herzegovina%20report.pdf

² Udruženje "Prava za sve" (Sarajevo) – koordinirajuća organizacija; Centar za podršku organizacijama CENSOR (Tuzla); Centar za ženska prava (Zenica); Fondacija CURE (Sarajevo); Fondacija INFOHOUSE (Sarajevo); Udružene JaBIHEU, Sarajevo; Fondacija lokalne demokratije (Sarajevo); Fondacija Udružene žene Banja Luka; Fondacija za osnaživanje žena (Sarajevo); Helsinški parlament građanja Banja Luka; ICVA – Inicijativa i civilna akcija (Sarajevo); Mreža za izgradnju mira (Sarajevo); Sindikat trgovine i uslužnih djelatnosti BiH; Udruženje "Žena BiH" (Mostar); Udruženje Zemlja djece u BiH (Tuzla); Udruženje žena Romkinja "Bolja budućnost" Tuzla; UŽ SEKA Goražde

O IZVJEŠTAJU O STATUSU BOSNE I HERCEGOVINE 2023

Izvještaj ima poboljšanja u pogledu prepoznatih problema i preporuka koje se odnose na rodnu ravnopravnost i prava žena općenito. Tako se okviru Fundamentalnih prava po prvi put upućuje preporuka vlastima BiH da se zakonodavstvo o rodno zasnovanom nasilju i nasilju u porodici uskladi sa međunarodnim standardima, te da se zakoni širom zemlje usklade sa Zakonom o ravnopravnosti spolova kako bi se između ostalog, povećalo učešće žena u političkom i javnom životu. Jasno se ukazuje da rodno zasnovano nasilje i nedovoljna zaštita manjina, uključujući Rome, i dalje izazivaju zabrinutost. Izvještaj poziva na hitne promjene zakonodavstva kako bi se ispunila obaveze iz Istanbulske konvencije odgovarajućim izmjenama u entitetskim zakonima koji se bave pitanjima rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, te uspostavljanje efikasnog mehanizma praćenja i sistema odgovornosti, kao i poboljšanje prikupljanja podataka o rodno zasnovanom nasilju i nasilju u porodici, te povećanje kaznene politike.

Vidljiv je veći fokus na pristup zdravstvenoj zaštiti i nedostatak zdravstvenog osiguranja za žene i djevojčice, te se u Izvještaju naglašava da to posebno pogađa žene iz marginaliziranih grupa (uključujući Romkinje, žene iz ruralnih područja, žene sa invaliditetom), kroz nesrazmjern nedostatak pristupa zdravstvenoj zaštiti.

Također, važno je istaći da Izvještaj jasno naglašava da BiH još uvijek nedostaje sveobuhvatan politički okvir za promociju i implementaciju ljudskih prava, uključujući državne strategije o ljudskim pravima, nediskriminaciji i zaštiti manjina, te Akcioni plan za žene mir i sigurnost. Prepoznat je negativan zamah u RS uvođenjem kriminalizacije klevete, kao i donošenjem nacrtu zakona koji cilja na organizacije civilnog društva kao „strane agente“, čime se ugrožava zaštita ljudskih prava, a sveukupno narušava efektivna funkcionisanje demokratije.

Izvještaj o BiH za 2023. godinu šalje nešto jaču poruku pozivajući vlade na akciju u osiguravanju implementacije standarda rodne ravnopravnosti, ljudskih prava i slobodnog djelovanja civilnog društva, prepoznavši gotovo sve preporuke koje je Ženska zagovaračka grupa uputila i zagovarala pred institucijama EU u Briselu.

Ima još mnogo mjesta za unaprjeđenje Izvještaja, obzirom da u mnogim dijelovima nisu formulisane konkretne preporuke državi niti je korišten intersekcionalni pristup kroz izvještaj kada su u pitanju marginalizovane grupe, kao npr. Romkinje i žene sa invaliditetom, iako je važno napomenuti da se prvi put u Izvještaju izričito spominje posebno status žena Romkinja.

KLJUČNA PODRUČJA ZA DODATNO POBOLJŠANJE RODNE RAVNOPRAVNOSTI I LJUDSKIH PRAVA ŽENA NA EVROPSKOM PUTU BIH

Proces pristupanja BiH u EU otvara mogućnost za snažno djelovanje ženskim organizacijama civilnog društva da se zalažu za unaprjeđenje zaštite osnovnih prava žena i djevojčica. Od izuzetnog je značaja da se pitanje rodne ravnopravnosti, nediskriminacija, sloboda izražavanja i okupljanja prihvate kao ključni preduslovi za razvoj demokratije i slobodnog djelovanja civilnog društva.

Političko sudjelovanje

BiH je i dalje jedna od rijetkih evropskih zemalja čiji Ustav ne sadrži odredbe koje se odnose na ravnopravnost žena i muškaraca. Sastanci o ustavnoj reformi do sada su se održavali iza zatvorenih vrata i fokusirani su samo na etnička pitanja, umjesto transparentnih i inkluzivnih sastanaka i za građanske zahtjeve. Inicijativa „Građanke za ustavnu reformu“³ jedina je još uvijek aktivna inicijativa posvećena promjeni Ustava iz rodne perspektive.

Izveštaj ukazuje na neprimjenu Zakona o ravnopravnosti spolova (ZoRS)⁴ kada se radi o zastupljenosti žena na mjestima političkog odlučivanja.

³ <https://gradjankezaustavnepromjene.wordpress.com/> (uvid 25.121.2023).

⁴ <https://arsbih.gov.ba/project/zakon-o-ravnopravnosti-spolova-u-bih/>

Rezultati Općih izbora 2022. godine koje je objavila Centralna izborna komisija BiH (CIK BiH) svjedoče o kontinuiranom trendu smanjenja broja žena u najvećim zakonodavnim tijelima u BiH. Među 42 zastupnika u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH samo je 7 žena u odnosu na 11 u prethodnom izbornom mandatu. Ukupno uzevši, od 223 mjesta koja građani direktno biraju u entitetske i državni zakonodavni organ, ženama je na Opštim izborima 2022. godine pripalo tek 59 mandata ili 26% što je i dalje nezadovoljavajući procenat učešća žena u zakonodavnoj vlasti.

Ništa bolja situacija nije ni u izvršnoj vlasti. U Vijeću ministara od 9 ministara samo je 1 ministrica, s tim što je predsjedavajuća Vijeća ministara žena. Rodna osjetljivost je također niska unutar dva entitetska (Narodna skupština RS i Parlament FBiH) i nacionalnog Parlamenta (Parlamentarna skupštine BiH). Nijedan parlament nema usvojene Smjernice ili priručnik za postupanje u slučajevima seksualnog i rodno zasnovanog uznemiravanja ili seksualnog nasilja.

Vlada Republike Srpske je u prošlom sazivu imala šest ministrica (38%), a u novom mandatnom periodu (2022–2026) ima njih četiri (25%). Predsjednik Vlade je muškarac, kao i u prošlom sazivu, s tim što su prethodno na potpredsjedničkoj funkciji bili jedna žena i jedan muškarac, a u novom sazivu su oba potpredsjednika muškarci. Vlada Federacije BiH je u prethodnom sazivu imala tri ministrice, a u novom sazivu sa 16 ministarstava ima četiri ministrice.⁵

Također, nijedan parlament nije posvećen korištenju rodno osjetljivog jezika.⁶

Sve ovo je rezultat nedovoljne zastupljenosti žena u političkom kao i javnom životu. Političke stranke ne imenuju žene u svoje vladajuće i izvršne strukture, a vrlo malo političkih partija ima uspostavljenu politiku rodne ravnopravnosti. Vidljivost i prisustvo političarki u javnosti posebno su slabi u predizbornom periodu. Ne postoji jednak tretman žena u predizbornim kampanjama, stranačkom predstavljanju u javnosti i medijima, kao ni u izlaganju vlastitih programa i pozicija. Političke stranke, nisu uskladile svoje interne pravilnike i politike sa ZoRS i ne omogućavaju ravnopravno učešće žena i muškaraca u političkom i javnom životu.

Ekonomska i socijalna prava

Brojne analize organizacija civilnog društva ukazuju na problem u implementaciji antidiskriminacijskih zakonskih odredbi vezanih za oblast rada i zapošljavanja, uključujući pristup zapošljavanju i napredovanju na poslu, te zaštiti prava radnika, sa fokusom na nezadovoljavajući rad inspekcija rada.

Istraživanja organizacija civilnog društva pokazuju da je relativno više žena nego muškaraca prijavilo diskriminaciju na osnovu spola pri zapošljavanju: 71% žena u odnosu na 65% muškaraca koji su imali više od jednog intervjua za posao navelo je da su dobili pitanja koja bi mogla implicirati diskriminaciju na osnovu spola. 49% žena u odnosu na 27% muškaraca prilikom intervjua za posao upitano je o njihovim planovima za djecu ili da li imaju djecu, a posebno je zabrinjavajući podatak da su kroz istraživanje zabilježeni slučajevi zahtijevanja medicinskih dokaza od žena koji pokazuje da nisu trudne. Na tržištu rada u BiH postoji izrazita nejednakost između muškaraca i žena.

⁵ Alternativni izvještaj organizacija civilnog društva o primjeni Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (period 2019 – 2022); oblast: Politički i javni život

<https://pravazasve.ba/bs/publications/>

⁶ Procjena rodne osjetljivosti entitetskih i državnog Parlamenta, Helsinški parlament građana. Dostupno na <http://hcabl.org/wp-content/uploads/2020/07/Procjena-rodne-osjetljivosti-entitetskih-i-dr%C5%BEavnog-parlamenta.pdf>
<https://www.slobodnaevropa.org/a/op%C4%87inski-izbori-u-bih-a-gdje-su-%C5%BEene-/30842260.html>

U 2020. godini, stopa zaposlenosti je iznosila 29,9% za žene u odnosu na 50,9% za muškarce. Prema podacima iz Ankete o radnoj snazi za treći kvartal 2022. godine, u ukupnom broju zaposlenih osoba u BiH samo je 36,1% žena u odnosu na 63,9% muškaraca.⁷

Prema dostupnim podacima organizacija civilnog društva, 40% žena je u 2021. godini navelo da su bile žrtve barem jednog oblika seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu, a posebno je zabrinjavajuća činjenica da ove slučajeve nisu prijavile nadležnim institucijama usljed straha od stigmatizacije i gubitka posla, te zbog nepovjerenja u institucije i nepoznavanja prava ili načina prijave uznemiravanja.⁸

Još uvijek ne postoji dovoljno razvijena osjetljivost prema potrebama za ekonomsko osnaživanje ranjivih grupa žena, uključujući i one koje su preživjele porodično nasilje.

Žene nisu ravnopravno zastupljene na rukovodećim pozicijama (direktorice i članice upravnih i nadzornih odbora) javnih preduzeća u BiH. Na pozicijama direktorica javnih preduzeća na državnom nivou nema žena. U Brčko distriktu u četiri preduzeća samo je jedna direktorica žena. U javnim preduzećima u RS 4% su žene direktorice, a u FBiH je 16,6% žena na poziciji direktorice. Od ukupnog broja članova_ica upravnih odbora u sva četiri preduzeća u vlasništvu BiH žene su zastupljene oko 26%. U Brčko distriktu u upravnim odborima je 10,5% žena. Ništa bolja situacija nije ni u entitetima. Tako je u upravnim odborima javnih preduzeća u RS 15% žena a u FBiH 22,5% žena.⁹

Još uvijek nedostaju različite i raznolike kategorije statističkih podataka u oblasti ekonomije i zapošljavanja, poput podataka razvrstanih po spolu o promjenama radne aktivnosti (npr. od nezaposlenosti do zaposlenja, nedavno započeti posao, od neaktivnosti do zaposlenja, prosječno vrijeme između napuštanja formalnog obrazovanja i započinjanja prvog posla itd.).

Nasilje nad ženama /rodno zasnovano nasilje

BiH je propustila osigurati harmonizovanje zakona i javnih politika u oblasti rodno zasnovanog nasilja, kao i osigurati njihovu usklađenost s međunarodnim standardima. Zakoni u BiH su gotovo potpuno rodno neutralni. Ne prepoznaju, na primjer, da su žene i djeca najčešće žrtve nasilja u porodici, niti prepoznaju strukturalnu prirodu nasilja prema ženama kao rodno zasnovano nasilje. Definicija nasilja na osnovu spola postoji u ZORS, ali je rodno neutralna. Trenutno stanje pokazuje da zaštita od različitih oblika rodno zasnovanog nasilja nije pravno garantovana na teritoriji cijele zemlje, čime se žene izložene nasilju stavljaju u neravnopravan položaj i nemaju jednak zakonom osiguran pristup zaštiti. Primjena entitetskih zakona o zaštiti od nasilja u porodici samo djelimično omogućava zaštitu ženama i djeci koji su izloženi nasilju. Brčko distrikt BiH još uvijek ima dvostruko normiranje nasilja u porodici, te za neke njegove oblike predviđa prekršajno kažnjavanje, što u praksi dovodi do blažeg kažnjavanja počinitelja/teljki. Zvanični podaci takođe identifikuju 55 slučajeva ubistava žena u periodu 2016–2020, međutim nisu prikazani podaci o rodno zasnovanim ubistvima žena.¹⁰

Specijalizovane usluge podrške i pomoći ženama i djeci koji su preživjeli nasilje, koje pružaju ženske organizacije civilnog društva ima ograničenu finansijsku podršku iz javnih budžeta.

⁷ Alternativni izvještaj organizacija civilnog društva o primjeni Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (period 2019 – 2022); oblast: Zapošljavanje, ekonomske i socijalne beneficije

<https://pravazasve.ba/bs/publications/>

⁸ ibid.

⁹ <https://pravazasve.ba/bs/wp-content/uploads/sites/5/2022/03/Prava-za-sve-Rodna-analiza-N.pdf>

¹⁰ Alternativni izvještaj organizacija civilnog društva o primjeni Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (period 2019 – 2022); oblast: Rodno zasnovanje nasilje

<https://pravazasve.ba/bs/publications/>

Ova podrška je usmjerena na pokrivanje troškova zbrinjavanja žrtava u sigurne kuće u iznosima koji su nedovoljni za njihovo nesmetano funkcionisanje. Dodatni problem predstavlja činjenica da se stavke iz javnih budžeta koje se izdvajaju za ovu namjenu ne usklađuju sa rastom cijena na tržištu, što dodatno usložnjava pružanje usluga zbrinjavanja i podrške žrtvama nasilja.

BiH nema specijalizirane usluge za žrtve seksualnog nasilja – uprkos preporukama GREVIO-a koje se odnose na implementaciju Istanbulske konvencije, BiH još uvijek nije uspostavila funkcionalan sistem. Harmonizacija zakonskog okvira ne napreduje dobro, što dodatno doprinosi osiguranju minimalnih standarda za žene koje su preživjele rodno zasnovano nasilje. Postoje kašnjenja u usvajanju zakona o rodno zasnovanom nasilju u FBiH radi usklađivanja sa Istanbulskom konvencijom, dok su izmjene i dopune Krivičnog zakona FBiH u cilju usklađivanja sa Istanbulskom konvencijom također na čekanju.

BiH nema jedinstvenu bazu podataka o svim oblicima rodno zasnovanog nasilja. Različite javne institucije koriste različite metodologije i obrasce za prikupljanje podataka o slučajevima nasilja, a proces se sprovodi nepotpuno i nekonzistentno. Ovo ukazuje na činjenicu da institucije BiH nemaju šire razumijevanje prirode i oblika rodno zasnovanog nasilja.¹¹

Rezultati istraživanja pokazuju da žene žrtve nasilja u porodici imaju ograničen pristup informacijama o mjerama koje centri za socijalni rad mogu preduzeti radi zaštite njihovih prava, kao i mjerama u vezi s rehabilitacijom i integracijom žrtava nasilja (podrška pri zapošljavanju, finansijska pomoć, pristup socijalnom stanovanju i dr.)¹²

Uočene su regije u Bosni i Hercegovini gdje žrtve rodno zasnovanog nasilja nemaju pristup besplatnoj pravnoj pomoći od strane zavoda za besplatnu pravnu pomoć koji navode da nastupaju kao branioci po službenoj dužnosti za počiniocce nasilja (Tuzlanski kanton, Federacija BiH), odnosno da u svojim evidencijama imaju podatke samo o predmetima u kojima su pravni zastupnici Zavoda bili imenovani kao branioci po službenoj dužnosti optuženim za počinjenje krivičnog djela nasilja u porodici (Zeničko-Dobojski kanton, Federacija BiH).

Kršenje prava Romkinja i višestruka diskriminacija

Romi su najugroženija manjina i u najnepovoljnijem položaju. Antiromski stereotipi i predrasude, diskriminacija i dalje ometaju njihovu društvenu uključenost.

Društveno-politička participacija Romkinja izuzetno je niska, čak i u tijelima koja predstavljaju interese Roma i Romkinja u BiH, a javni pozivi za imenovanja u ovim tijelima nisu transparentni. Sva tijela i grupe koje zastupaju interese Roma i Romkinja na svim nivoima moraju ispoštovati 40% učešća Romkinja, kako to i nalaže ZoRS.

Nije moguće utvrditi tačan broj Romkinja izloženih nasilju zbog toga što se o tome ne vodi statistika u institucijama i sigurnim kućama koje pružaju podršku ženama žrtvama nasilja. Iako je nasilje u porodici teško kršenje ljudskih prava, preovladavaju stavovi onih koji opravdavaju nasilje nad ženama u romskoj populaciji – ovo prevenira prijavu i procesuiranje rodno zasnovanog nasilja nad ženama Romkinjama.¹³

¹¹ ibid.

¹² ibid.

¹³ Policija i socijalni radnici u centrima za socijalni rad nerijetko opravdavaju slučajeve ugovorenih dječijih brakova i prosjačenja romskih djevojčica kao tradicionalne kulturološke prakse i običaje Roma te djecu žrtve vraćaju u njihove eksploatorske porodice. Slični stavovi zabilježeni su kod profesionalaca u pravosuđu. U julu 2020. godine, Okružni sud u Banja Luci oslobodio je krivice tri punoljetne osobe po optužnici za trgovinu djece, odnosno obljudu sa djetetom mlađim od 15 godina. Radi se o slučaju dogovorenog braka u kojem je maloljetna 13-godišnja djevojčica prodana punoljetnoj osobi za 2.300 BAM, koja je nakon preuzimanja odvela i obljudila. U obrazloženju presude navodi se da kod Roma vrijede drugačija pravila koja su temeljena na tradiciji i običajnom pravu gdje se radnje, koje se optuženim stavljaju na teret, dozvoljene.

U okviru postojećih politika, strategija i planova nužno je kreirati specifične mjere vezane za suzbijanje nasilja u porodici u romskim zajednicama posebno za suzbijanje nasilja nad romskim ženama. Istraživanja ukazuju da općinski protokoli za postupanje u slučajevima nasilja u porodici nisu uključili perspektivu niti iskustva Romkinja, na što upozoravaju ženske romske organizacije, koje također smatraju da je potrebna i stručna podrška za muškarce koji vrše nasilje, te precizni podaci za žene Romkinje u sigurnim kućama.

U oblasti zapošljavanja potrebna je promjena metodologije za izdvajanje sredstava. Nadležni zavodi otežano implementiraju sredstva, koja na kraju nisu maksimalno iskorištena. Procjena Ženske romske mreže pokazuje da sredstva za samozapošljavanje nisu dovoljna i da mala finansijska sredstva nisu dovoljna za pokretanje nekog biznisa, tako da nije osigurano da Romkinje imaju koristi od tih sredstava.¹⁴

Zdravlje i reproduktivna prava žena

U BiH je zdravstvena zaštita nezadovoljavajuća, a zdravstveni sistem nefunkcionalan. Ovo posebno pogađa žene pripadnice marginaliziranih grupa (žene sa invaliditetom, pripadnice manjina, žrtve nasilja, žene u ruralnim sredinama, samohrane majke, žene treće životne dobi i sl.). Najčešći problemi s kojima se žene suočavaju je neposjedovanje zdravstvenog osiguranja i loše organizirani servisi koji se odnose na seksualno i reproduktivno zdravlje. Ovo ponovo pogađa žene iz marginaliziranih grupa, žene žrtve nasilja u porodici, Romkinje, nezaposlene žene i sl.

Zdravstveno osiguranje je posebno problematično u FBiH zbog diskriminatornih članova Zakona o zdravstvenom osiguranju FBiH i Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba FBiH.¹⁵ Problem predstavlja rok za prijavu na zavod za zapošljavanje od 30 do 90 dana po prestanku školovanja ili gubitka posla i rok od 30 dana za dostavljanje pismene obavijesti o prestanku radnog odnosa zaposlenika od strane poslodavca službi za zapošljavanje. Ovo najviše pogađa Romkinje, žene iz udaljenijih ruralnih područja, kao i veliki broj žena koje se nalaze u sivoj ekonomiji. Zbog nedonošenja podzakonskog akta, u većem dijelu Federacije BiH trudnice i porodilje i dalje ne mogu ostvariti pravo na obavezno zdravstveno osiguranje po osnovu trudnoće, porođaja i materinstva nakon porođaja. U tom kontekstu Preporuka Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH iz 2011. godine još uvijek nije ispoštovana od strane većine kantonalnih vlada.¹⁶ Radnice u privatnom sektoru, iako na to imaju pravo, nisu u mogućnosti koristiti pravo na odsustvo s posla zbog bolesti. Ovo se posebno odnosi na radnice sa ugovorima na određeno vrijeme.

Udruženja žena s invaliditetom ukazuju na probleme u pristupu ginekološkoj zaštiti i zaštiti trudnica. U BiH samo ginekološke ordinacije u većim gradovima imaju odgovarajuće stolove za ginekološki pregled žena koje koriste invalidska kolica.

Većina strategija, akcionih planova i drugih akata kojima se propisuje ili predviđa unaprjeđenje sistema pružanja zdravstvenih usluga, su antdatirane a nove nisu donešene. Skoro sve donesene strategije su, nažalost, ostale samo mrtvo slovo na papiru jer skoro ni jedan postavljeni cilj ili predviđena aktivnost nije ostvarena.

¹⁴ Mehdić, A. „Položaj Romkinja u Bosni i Hercegovini“, Udruženje žena Romkinja „Bolja budućnost“ grada Tuzla (2019). https://budimiprijatelj.ba/obrazovanjeodraslih/?fbclid=IwAR12iS0X8X6XmpvUZRayn4UIHfYBEB0C7OS6pvJ1IR3-BcB_Y0h_EW0In0
Dodatno, javni pozivi za izgradnju stambenih jedinica se kasno objavljuju, što onemogućava prijavljivanje potencijalnih korisnika/ca.

¹⁵ Člana 19. stav 12. Zakona o zdravstvenom osiguranju FBiH i Član 20. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba FBiH. (izvadak iz Doprinosa Ženske zagovaračke grupe za Izvještaj EK)

¹⁶ Broj predmeta: Ž-SA-03-528/11 od 09.11.2011. godine

Prostor za rad civilnog društva u BiH se konstantno sužava. Sužavanje prostora vidljivo je kroz restriktivne zakone koji ograničavaju neka od osnovnih ljudskih prava, kao što su pravo na slobodu izražavanja, pravo na slobodan pristup informacijama ili pravo na slobodu udruživanja. Posljednji Izvještaj EK je već preproznao negativni zamah za rad civilnog društva zbog usvajanja izmjene i dopune Krivičnog zakona RS koje inkriminišu uvredu i klevetu, što će ozbiljno uticati na rad i novinara i aktivista koji kritički izvještavaju i ukazuju na propuste aktuelne vlasti.

Ista situacija je i sa najavom donošenja Zakona o posebnom registru i javnosti rada neprofitnih organizacija, kojim su udruženja građana koja primaju donacije iz inostranstva označena kao "agenti stranog uticaja", što je stigmatiziranje pravnih kvalifikacija koje mogu naštetiti udruženjima, pa čak i izložiti im prijetnje ili napade u javnosti. Ovim Zakonom se aktivnosti na polju ljudskih prava takođe označavaju kao politički rad i zabranjuju organizacijama civilnog društva da se uključe u dijalog i doprinos razvoju zakona i javnih politika u ovoj oblasti.

Istovremeno, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine usvojila je Zakon o slobodi pristupa informacijama BiH, koji onemogućava pristup velikom broju informacija od javnog interesa, s obzirom da sadrži dugu listu izuzetaka ili mogućih ograničenja za pristup informacijama koje posjeduju državni organi.

EU, kao jedan od najvećih donatora civilnog društva u BiH, zahtijeva od aplikanata da osiguraju finansijski doprinos od 5% odnosno 10% (EIDHR i Civil Society Facility), što je za neprofitne organizacije gotovo nemoguće. Ovaj zahtjev znatno otežava apliciranje i pristup sredstvima, dok lokalno civilno društvo polako nestaje. Postoji realna opasnost da zatvaranje organizacija civilnog društva uguši glasove kritika upućenih vlastima, kao i da EU izgubi logičnog partnera u provođenju neophodnih aktivnosti u procesu integracije BiH. U ovom okruženju položaj i uloga civilnog društva nikada nije bila teža i suočena sa većim izazovima.

PREPORUKE

IZVJEŠTAJ

- Sva poglavlja izvještaja trebala bi sadržavati rodnu perspektivu i uzeti u obzir različite potrebe žena i muškaraca.
- Pitanja pomenuta u izvještaju koja se odnose na rodnu ravnopravnost trebaju biti formulisana u obliku preporuka za djelovanje Vlada na svim nivoima odlučivanja.

POLITIČKO SUDJELOVANJE

- Kroz usklađivanje i izmjene zakonodavstva na svim nivoima vlasti osigurati rigoroznu implementaciju rodne kvote od 40% propisane Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH u svim zakonodavnim i izvršnim tijelima, uključujući i zastupljenost Romkinja. Zatražiti obavezno garantovanje suštinske ravnopravnosti u zastupljenosti.
- Utvrditi princip naizmjeničnog redoslijeda kandidata i kandidatkinja na izbornim listama. Izmjenom Izbornog zakona BiH odrediti da se sa kompenzacionih lista popunjava nedostajući broj žena do 40% u skladu sa ZoRS.

EKONOMSKA I SOCIJALNA PRAVA

- Uspostaviti redovni sistem prikupljanja detaljnih statističkih podataka razvrstanih po spolu pri svim statističkim zavodima, a naročito u oblasti zapošljavanja, plata i naknada, po pojedinim sektorima zaposlenosti, stručnog usavršavanja i napredovanja, te učešća u rukovođenju i upravljanju.
- Prilikom izrade politika i zakona u oblastima rada, zapošljavanja i socijalnog sistema obavezno se mora vršiti procjena utjecaja na žene. Nove politike moraju sadržavati sistem obaveznog, redovnog praćenja i izvještavanja o njihovoj primjeni.
- Zakoni i politike u oblasti rada i zapošljavanja moraju odgovoriti na potrebu uspostavljanja ravnoteže između između poslovnog i privatnog života za roditelje i staratelje, te naročito prepoznati potrebu investiranja u ustanove za brigu o djeci i slično.

NASILJE NAD ŽENAMA / RODNO ZASNOVANO NASILJE

- Podržati harmonizaciju zakonodavstva, nesmetan pristup podršci i pravdi za žrtve rodno zasnovanog nasilja u skladu sa obaveznim standardima Istanbulske konvencije usvajanjem novih i izmjenama postojećih relevantnih zakona.
- Proširiti definicije porodice u zakonima o zaštiti od nasilja u porodici Federacije BiH i Brčko distrikta BiH prepoznavanjem lica koja su bila ili su još uvijek u međusobnoj emotivnoj i intimnoj vezi, bez obzira na to da li žive ili su živjeli u istom domaćinstvu.

PREPORUKE

- Uspostaviti okvirnu metodologiju na nivou BiH u cilju sistemskog prikupljanja i razvrstavanja uporedivih zvaničnih podataka o svim oblicima rodno zasnovanog nasilja, uključujući i nasilje u porodici i rodno zasnovana ubistva žena (femicid).
- Osigurati održivo i adekvatno finansiranje ženskih organizacija koje pružaju specijalizovane usluge podrške i pomoći preživjelima svih oblika rodno zasnovanog nasilja iz javnih budžeta, putem transparentnih i odgovornih javnih procedura na svim nivoima (državnom, entitetskim, kantonalnim, opštinskim) za sve specijalizovane usluge, uključujući sigurne kuće, SOS telefone, besplatnu pravnu i psihosocijalnu podršku i ekonomsko osnaživanje žena održivim strategijama izlaska iz nasilja.
- Pooštriti kaznenu politiku za krivična djela rodno zasnovanog nasilja i osigurati pristup efikasnim i senzibilisanim mjerama podrške i pomoći za preživjele koje svjedoče u postupcima protiv počilaca nasilja.

ZDRAVLJE I REPRODUKTIVNA PRAVA ŽENA

- Nastaviti napore ka usklađivanju sistema zdravstvene zaštite i osigurati da žene, uključujući marginalizovane grupe žena imaju pravo na ravnopravan pristup zdravstvenom osiguranju i uslugama.

KRŠENJE PRAVA ROMKINJA I VIŠESTRUKA DISKRIMINACIJA

- Osigurati rodnu ravnopravnost prilikom izrade strateških dokumenata i akcionih planova za Rome i Romkinje u oblasti zdravstva, stanovanja, zapošljavanja i obrazovanja, kao i promijeniti metodologiju izrade strateških dokumenata i uvesti obavezno nadgledanje njihovog provođenja.
- U okviru postojećih politika, strategija i planova kreirati specifične mjere vezane za suzbijanje nasilja u porodici i nasilja nad ženama u romskim zajednicama.
- Osigurati kroz posebne promotivne programe da javni pozivi za podsticaj zapošljavanju i samozapošljavanju Romkinja ohrabruju Romkinje da se prijave.

SUŽAVANJE PROSTORA ZA DJELOVANJE ŽENSKIH ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA

- Insistirati da vlasti RS povuku nacрте i usvojene antidemokratske zakone koji ometaju stvaranje ambijenta za civilno društvo i nezavisne medije;
- Osigurati transparentno i na temelju jasnih kriterija dodjelu finansijskih sredstava iz budžeta BiH svih nivoa vlasti za organizacije civilnog društva koje se bore protiv svih oblika diskriminacije i zaštitu ljudskih prava i rodne ravnopravnosti.
- Podržati značajno veće učesće civilnog društva u razgovorima sa državnim službenicima, kroz procese konsultacija koje Delegacija EU organizuje u okviru svojih redovnih aktivnosti, a posebno u okviru saradnje sa zemljama članicama.

PRAVA ZA SVE

PRAVA ZA SVE je bh. organizacija civilnog društva koja se bavi zaštitom i zagovaranjem ljudskih prava u cilju stvaranja pravednog i demokratskog društva zasnovanog na principima ljudskih prava. PRAVA ZA SVE traži odgovornost države za poštovanje, zaštitu i ostvarenje ljudskih prava za sve; traži pravdu za žrtve kršenja ljudskih prava; promovira jednake mogućnosti za sve, bez obzira na spol ili rod, onesposobljenje, rasu ili status manjine, spolnu ili rodnu orijentaciju, ili bilo koju drugu razliku; podržava razvoj vještina i osnaživanje isključenih grupa i zajednica.

Ova publikacija je nastala u okviru programa "No EU Integration Without Women's Participation" i u saradnji sa Ženskom zagovaračkom grupom koju čine: Centar za podršku organizacijama CENSOR (Tuzla), Centar za ženska prava (Zenica), Fondacija CURE (Sarajevo), Fondacija INFOHOUSE (Sarajevo), Fondacija lokalne demokratije (Sarajevo), Fondacija Udružene žene Banja Luka, Fondacija za osnaživanje žena (Sarajevo), Helsinški parlament građanja Banja Luka, ICVA – Inicijativa i civilna akcija (Sarajevo), Mreža za izgradnju mira (Sarajevo), Sindikat trgovine i uslužnih djelatnosti BiH, Udruženje „Zemlja djece u BiH“, Tuzla; Udruženje "Žena BiH", Udruženje „Dignitet“ Mostar; Udruženje „Jabiheu“, Sarajevo, Udruženje žena Romkinja „Bolija budućnost“ Tuzla i Udruženje žena „SEKA“ Goražde.

This material is completely or partly financed by the Swedish International Development Cooperation Agency (Sida) and Kvinna till Kvinna. Sida and Kvinna till Kvinna does not necessarily agree with the opinions expressed. The author alone is responsible for the content.

Uz finansijsku podršku:

